

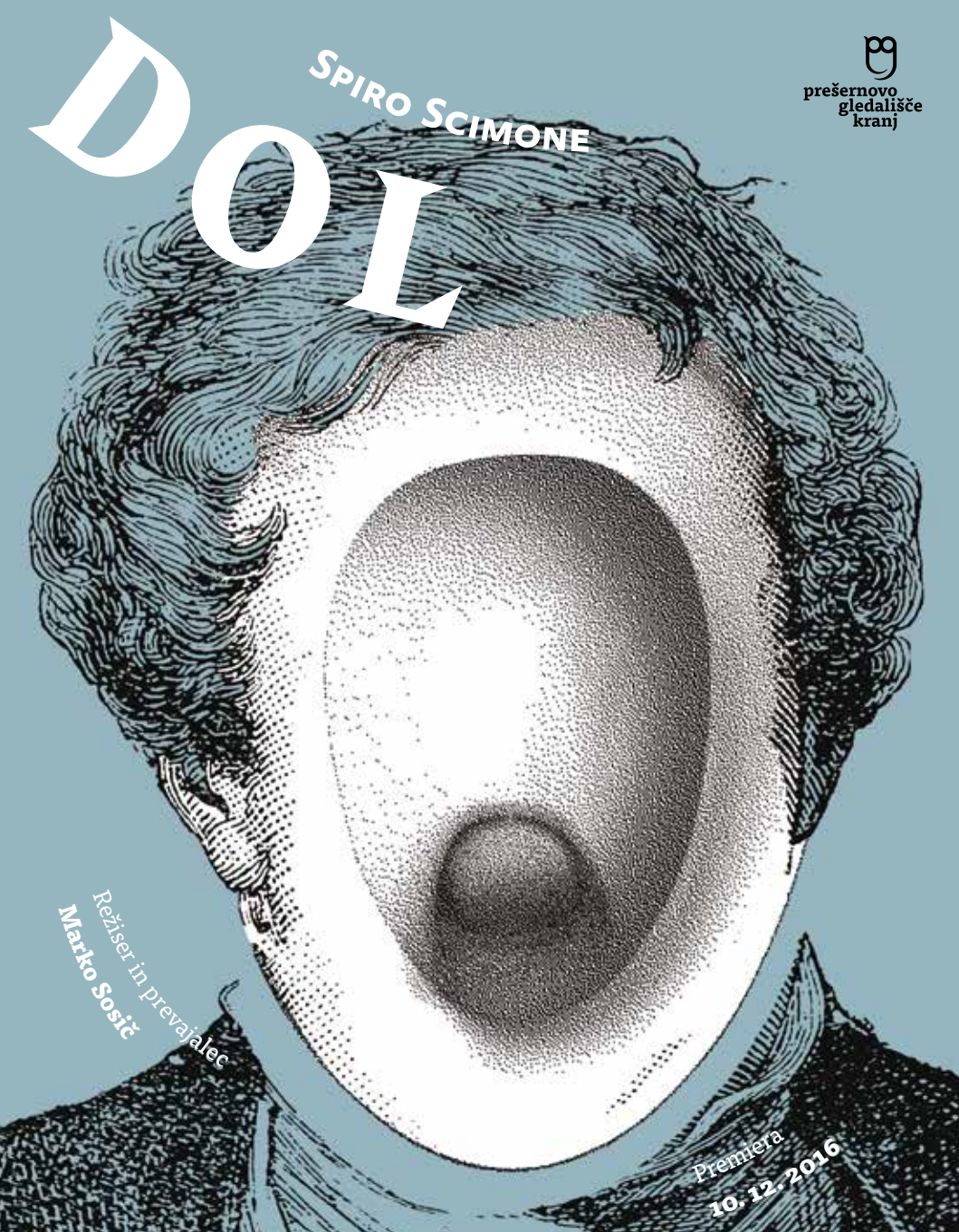
DOL

SPIRO SCIMONE

prešernovo
gledališče
kranj

Režiser in prevajalec
Marko Sosič

Premiera
10. 12. 2016

Spiro Scimone

Dol

Giù

PRVA SLOVENSKA UPORIZITEV

Prešernovo gledališče Kranj

sezona 2016/2017, uprizoritev 4

Premiera

10. decembra 2016

Igrajo

Oče
Peter Musevski

Sin
Miha Rodman

Don Karlo
Borut Veselko

Mežnar
Aljoša Ternovšek

Prevajalec in režiser
Marko Sosič

Dramaturginja
Barbara Skubic

Scenograf
Peter Furlan

Kostumograf
Leo Kulaš

Skladatelj
Stefano Schiraldi

Lektorica
Barbara Rogelj

Oblikovalec luči
mag. Igor Berginc

Oblikovalec maske
Matej Pajntar

Tehnično osebje

Tehnični vodja
mag. Igor Berginc

Inspicijent in rekviziter
Jošt Cvikl

Šepetalka
Judita Polak

Tonski mojster
Robert Obed

Frizer in masker
Matej Pajntar

Garderoberka
Bojana Fornazarič

Odrski tehniki
Robert Rajgelj,
Jošt Cvikl,
Simon Markelj
in **Boštjan Marčun**

Spiro Scimone

Igralec in dramatik Spiro Scimone se je leta 1964 rodil v Messini na Siciliji. Igralstvo je študiral v Milanu, nato je kot igralec nekaj let delal v Rimu. Njegovo ustvarjanje je neločljivo povezano z Gledališko skupino Scimone Sframeli, ki jo je ustanovil skupaj s kolegom Francescom Sframelijem in je leta 1994 uprizorila Scimonejevo prvo delo *Nunzio*, za katero je avtor istega leta prejel tudi nagrado IDI za najboljšega novega avtorja, leto pozneje pa nagrado IDI za dramatiko. Leta 2001 sta s Sframelijem po drami posnela film *Prijatelj*, ki je bil leta 2002 nagrajen z zlatim beneškim levom. Scimonejeva druga igra *Bar* [Il bar] iz leta 1997 je prejela italijansko gledališko nagrado Ubu za mladega avtorja, dve leti pozneje napisano *Praznovanje* [La festa, 1999] pa nagrado Candoni Arta Terme za novo dramatiko. Leta 2001 je pariško gledališče Théâtre de la Cité internationale Scimoneja prvič predstavilo občinstvu zunaj Italije, s *Praznovanjem* pa je postal znan

po Evropi, saj so ga leta 2007 uprizorili v Comédie-Française in z njim gostovali po novih članicah Evropske unije. Leta 2004 je prejel še eno nagrado Ubu, tokrat za dramo *Dvorišče* (2003). Leta 2006 je napisal dramo *Kuverta*, leta 2009 dramo *Koli*, ki mu je prinesla novega Ubuja, tokrat za najboljše novo italijansko besedilo. Besedilo, ki ga uprizarjamo na odru Prešernovega gledališča, *Dol*, je iz leta 2012 in je za *Kuverta*, *Koli* in *Dvoriščem* že četrto srečanje slovenskega gledališkega občinstva s tem zanimivim italijanskim dramatikom.

Njegov zadnji tekst, s katerim trenutno nastopa skupina Scimone Sframeli, je *Ljubezen* iz leta 2015.

Vprašanja sestavila
BARBARA SKUBIC

Ekskluzivni intervju z dramatikom Spirom Scimonejem ob premieri njegove drame *Dol* v Prešernovem gledališču Kranj

Prevedla
TEA ŠTOKA

Dobrodošli spet na slovenskem odru, gospod Scimone, tokrat prvič v Prešernovem gledališču Kranj. Se lahko predstavite? Kdo je Spiro Scimone, igralec, dramatik in vodja gledališke skupine?

Sem igralec, ki je začel pisati gledališke tekste zaradi tega, da bi lahko igral. Ta potreba je bila ključna za moje pisanje. Pišem torej kot igralec, v bistvu se moja dramaturgija tako kot sam način igranja rojevata iz iskanja igralčevega telesa (telesa igralca).

Povejte nam, prosim, nekaj o gledališki skupini, ki jo vodite. Kako deluje, kakšen je njen repertoar, kaj vas v gledališču vznemirja? Kako ste s svojo skupino vpeti v sodobne italijanske in evropske gledališke tokove in v čem se morda razlikujete?

Gledališka družina (skupina), ki sem jo ustanovil skupaj s Francescom Sframelijem leta 1994, je nastala iz potrebe po raziskovanju novih jezikov. Ravno takrat sva s Francescom uprizorila najprej igro »Nunzio«, ki sem jo napisal v narečju Messine (messinskem dialektu), v režiji Carla Cecchija.

Srečati in nato delati skupaj z mojstrom mednarodnega gledališča je bilo za naju temeljnega pomena.

Cecchi naju je naučil, da se do bistva gledališča dokopljemo zgolj s pomočjo odnosa avtor-igravec-gledalec. Te vrste odnos je treba ustvariti v toku predstave, postopoma, s skrbjo in z upoštevanjem najmanjših podrobnosti. S Francescom v najinih delih podobno kot obrtnika ustvarjava nianse besed, gibov, gibanja, tišine, zvoka, barv.

Italijanske kot tudi evropske skupine, ki ustvarjajo predstave s poudarkom na »obrtniški« vrednosti (pisanje › interpretacija › uprizoritev › poslušanje), v živahnem in vedno aktualnem toku so zelo podobne nekaterim našim predstavam, druge pač ne.

Kako se je v času, odkar ste se prvič pojavili na slovenskih odrih spremenil svet – svet, v katerem živimo, in svet gledališča?

Svet na žalost že kar nekaj let doživlja težko družbeno-politično krizo. Gledališče in pravzaprav vsa kultura doživljata to krizo. Toda vsi tisti, ki zares ljubijo kulturo, se ne morejo pasivno prepustiti tej veliki krizi. Morajo se odzvati nanjo, tako kot osebe iz igre *Dol*, ki so premogle pogum, da se uprejo.

To vas sprašujem tudi zato, ker se mi zdi, da so se spremenili tudi odnosi med vašimi liki ▶▶

» in njihov odnos do avtoritete in do sveta, v katerem živijo. Namesto hierarhično urejenih razmerij v Dol gledamo enakomerno razporeditev moči brez izrazitega voditelja. Na nek način se mi to zdi imeniten odziv gledališkega jezika na spremembo v strukturi civilnodružbenih gibanj, do katere je prišlo z gibanjem Occupy leta 2010. Je moje razmišljanje smiselno ali res preveč poenostavljam?

Resnična moč, ki združuje osebe iz igre Dol, kot sem omenil, je želja po uporu nepravčnosti, nasilju, tako da brez strahu razgalijo izvrševalce teh zlorab, ki pripadajo ali pa jih ščitijo organi oblasti. Gledališki jezik, ki obstaja dlje od družbenih in civilnih gibanj, razglašeni

Gledališki jezik je nastal iz pravice po univerzalnem jeziku, iz svobode po izražanju misli, predvsem pa iz sposobnosti, da prisluhne in se sooči z mislijo drugih.

kot Occupy, je nastal iz pravice po univerzalnem jeziku, iz svobode po izražanju misli, predvsem pa iz sposobnosti, da prisluhne in se sooči z mislijo drugih. Njegova logika ima torej smisel.

Vsi vaši teksti, s katerimi smo se imeli priložnost srečati na slovenskih odrih, se ukvarjajo z etično držo posameznika. V igri Dol se zdi, da je v »zgoranjem svetu«, v katerem so zviteži privatizirali celo zrak, skoraj nemogoča. Pa vendar je povsod – le okno je treba odpreti in prisluhniti. Je pa res, da tisti, ki vztraja pri njej, plača strahovito ceno – on sam in njegovi najbližji. Kaj – če sploh kaj – to pove o razmerju med posameznikom in sistemom?

V svetu Dol, kjer so zviteži privatizirali celo zrak, obstaja etična dimenzija; vendar pa je težko poiskati silo, ki bi jo branila in dalje razvijala. Tudi v naši družbi je lažje izgubiti etiko, kot pa jo ubraniti, kdor pa jo obrani z velikimi žrtvami in za visoko ceno, bo prej ali slej našel luč, kot se je zgodilo »ubogemu Kristusu Uranu«.

Odnos med posameznikom in sistemom je nekoliko bolj zapleten, kompleksen.

Zdrav posameznik mora imeti pogum, moč in odločnost, da odkrito in javno razkrije bolan sistem. Drugače tvega, da bo zbolel, predvsem pa mu grozi, da bo okužil druge zdrave posameznike, ki ne pripadajo sistemu.

Teme, s katerimi se naša ekipa ukvarja pri študiju za predstavo, so spoznanje, upanje in upor. Kako in kdaj ste se vedeli, da se morajo Sin, Mežnar, Don Karlo in na koncu tudi Oče za raziskovanje teh vprašanj znajti v kanalizaciji? In kako so prišli tja – Sin na začetku namigne, da njegova odločitev ni bila čisto prostovoljna, Očetova na koncu pa je zavestna.

Včasih dotakniti se dna označuje začetek vzpona, pomembno je ne predati se, prav to, kar se je zgodilo osebam Dol. Sin, Don

Karlo in Mežnar nam s svojimi dialogi razložijo, kako so prišli dol, predvsem pa nam povejo, da so od tam dali prišli močnejši. Ravno zaradi tega se Oče odloči, da se spusti dol skupaj z njimi.

Pogosto vas označujejo kot političnega avtorja, postavljajo vas ob bok velikanom gledališča absurda – Becketta, Pinterja, tudi Kafke. Kaj porečete na te trditve? Kaj navdihuje vaše pisanje?

Sem gledališki avtor, ki svoj navdih črpa iz pozornega opazovanja resničnosti. Opazovati resničnost sodi v politično etiko. Pa vendar se nimam za političnega avtorja. Moje gledališko delo ne odseva opazovanega sveta v naturalističnem ključu, ampak ga dviga in preobraža v umetniško razsežnost.

Beckett, Pinter, Kafka, Ionesco so avtorji, ki jih še posebej ljubim, in njihove mojstrovine še vedno vzbujajo v meni globoka doživetja, noro močne občutke. V mojih delih so odmevi teh velikih avtorjev, toda moja dramaturgija ima jasno določeno identiteto, ki izhaja iz moje kulture, mojih izkušenj, mojih doživetij.

☞ Če bomo v naš svet, našo resničnost
zmogli prenesti edukacijsko moč
gledališča in prebuditi vest v naših
zaspanih dušah, bo moj optimizem
neskončen.

**Znani ste tudi po svoji inovativni
rabi standardne italijanščine
in messinskega dialekta. Kako
se odločate, kateri register
jezika boste uporabili?**

Gledališki jezik mojih iger
izberejo moje osebe. Sam skušam
zgolj prisluhniti njihovim
besedam, tiščinam, da izberem
pravi ritem, glasbo dialogov in
primerno vzdušje za igro.

**Če se vrnem v svet, ki ste ga
zgradili za igro Dol: situacija je
absurdna, vendar odpira možnost
za drugačen svet. Pogum,
odločnost, spoznanje, etična drža
– vse to izražajo vaši liki. Menite,
da je kljub strahotam, ki smo jim
vsak dan priča v našem svetu,
v njem še prostor za optimizem?**

V mojih delih so skoraj vse osebe
v središču dogajanja marginalci,
odrinjenci, razdedinjenci. Tak
izbor oseb, ki stojijo na robu
družbe, nastaja iz potrebe, da bi dal
glas tistim, ki živijo v nelagodju,
tistim, ki doživljajo nasilje, ki
jih nihče ne posluša. In čudovito
je, da lahko ravno obrobneži s
pomočjo gledališke prevare izrazijo
svoje razloge, jezo in obup pred
občinstvom, ki je prišlo zato, da bi
jim prisluhnilo. Gledalci so tako
soočeni s situacijami, ki se jim
drugače izogibajo, v mraku dvoran
pa so jih pripravljani videti.

To je magija gledališča. Če bomo
v naš svet, našo resničnost
zmogli prenesti edukacijsko
moč gledališča in prebuditi
vest v naših zaspanih dušah, bo
moj optimizem neskončen.

Miha Rodman, Borut Veselko

BARBARA SKUBIC

Zadnji naj potegne vodo

Ste kdaj pomislili na ljudi, ki živijo pod vami? Ne na tiste dve nadstropji nižje, temveč na tiste, ki prebivajo pod površjem Zemlje.

Na tiste, ki živijo v legendah o podzemnih rovih, o izginulih mestih, v votli Zemlji. Pregloboko? Stvar perspektive: deveti krog Dantejevega pekla je morda globlji od čudežne deže, v katero je skozi zajčjo luknjo padla Alica. Zagotovo pa je globlji od sveta, ki je del urbanih legend z vsega sveta: od pripovedi o ljudeh, ki živijo v zapuščenih labirintih, izkopanih pod velemesti – v opuščeni kanalizacijskih rovih, zazidanih krakih podzemne železnice in na fantomskih postajah, v starih zakloniščih in v skrivnostnih predorih, ki so nekoč med seboj povezovali pomembne stavbe.

Take zgodbe se pojavljajo tako v literaturi kakor tudi v publicistiki – slednje se vedno izkažejo za nekoliko pretirane (kakor denimo klasična študija o ljudeh, ki živijo v njujorški podzemni, ki je »krtom¹« tudi uradno dala ime), vendar pa so dovolj kredibilne in dovolj dobro raziskane, da podžigajo domišljijo tistih, ki živimo na površju Zemlje. Kljub temu da ni nobenih dokazov, da si prebivalci podzemlja – v večini gre za brezdomce, ki so to postali po spletu žalostnih naključij, in le redko za odpadnike, ki so se v rove zatekli pred zakonom ali zaradi razočaranja nad družbo – v novem svetu ustvarjajo tudi nov družbeni red, pa se, ko se iz publicističnih žanrov preselimo v literarne, zgodi prav to.

Podzemlje v naših predstavah postane nov svet – pogosto izoliran od okolice in kot tak ranljiv za ekscese in nasilje, s pravili, ki občasno sicer spominjajo na pravila »zgornjega« sveta, vendar so zaradi zaostrenih okoliščin, ki jih ponuja podzemlje, precej bolj kruta. Spodaj in zgoraj sta seveda zgolj prisposodbi; v distopični prihodnosti po apokalipsi si morajo ljudje nov svet včasih res zgraditi v podzemlju, kakor to storijo v romanu (in računalniški igri) *Metro 2033* ruskega pisatelja Dmitrija Glukhovskega, ki se dogaja v opuščeni mreži moskovske podzemne železnice po jedrski katastrofi, lahko pa se po sicer nedefinirani, a podobno dokončni katastrofi zgolj previdno premikajo po opustošeni pokrajini zgornjega sveta, se borijo za preživetje in iščejo ostanke človečnosti, kakor to počneta oče in sin v McCarthyevem romanu *Cesta*.

---

¹ Toth, Jennifer. 1993. *The mole people: life in the tunnels beneath New York City*. Chicago, Ill: Chicago Review Press.

Gledališče nič ne zaostaja za drugimi zvrstmi: pomislite samo na Vladimirja in Estragona, ki ob osamljenem drevesu sredi pustinje čakata na Godotov prihod, na Winnie, ki se počasi in brez upiranja pogreza v pesek, in na junake v *Koncu igre*.

Svet, ki nam ga v igri *Dol* ustvarja sodobni italijanski dramatik Spiro Scimone, bi težko imenovali postapokaliptičen – razen če se je apokalipsa zgodila tako tiho in neopazno, da se je sploh ne zavedamo. Dogaja se namreč v popolnoma običajnem prostoru: v kopalnici, v kateri se pred ogledalom brije moški srednjih let. Celo za Scimoneja je to prizorišče precej vsakdanje: v nasprotju s podzemno pisarno, v kateri mučijo ljudi, dvoriščem, ki ga zaliva blato, in ljudmi, ki se borijo za to, da bi lahko živeli na kolih, je kopalnica v *Dol* precej navadna. Že res, da je straniščna školjka nekoliko predimenzionirana, ampak konec koncev smo v gledališču. Šele ko začnejo iz nje drug za drugim lesti ljudje, se nam skozi prikazuje svet, v katerega so bili prisiljeni izginiti. To je svet, v katerem ljudem zmanjkuje zraka in je edino mogoče gibanje tisto od sekreta do sekreta.

Po pravici povedano: skozi odtok straniščne školjke se prikazuje svet, ki je – razen morda dnevne svetlobe – precej podoben svetu, v katerem živimo tudi sami. Tudi tu zgoraj je namreč mogoče preživeti le tako, da hodiš od sekreta do sekreta; zrak so nam že zdavnaj pokradli zviteži, tako da je le še vprašanje časa, kdaj se bomo začeli dušiti tudi mi – le da bomo to, v nasprotju s Scimonejevimi junaki, ki že živijo v kanalizaciji, počeli brez razmisleka, brez zavedanja o lastnem delovanju in s tem brez možnosti za upor.

Hkrati pa je to svet, v katerem lahko kaj resnično pomembnega doženemo samo na sekretu. Etična drža je mogoča zgolj ob pripravljenosti na strahovite žrtve – za posameznika in za njegove ali njene najbližnje, stranišče pa je edini kraj, kjer so ljudje še lahko sami s svojimi mislimi, kjer lahko preiščujejo o stvareh, ki se jim zdijo pomembne. In takrat, ko so sami s svojimi mislimi, so najbolj dojemljivi za spremembe – kar je Scimone izkoristil tako, da jim je skozi odtok poslal posameznike z druge strani, ki naj bi jim pomagali razumeti, kaj se pravzaprav dogaja.

☞ Skozi odtok straniščne školjke se prikazuje svet, ki je – razen morda dnevne svetlobe – precej podoben svetu, v katerem živimo tudi sami.

Družba, ki nastaja spodaj – družba, v kateri celice (ali informacijski vozli, h katerim se je mogoče zateči po znanje, če si prav nemarno izposodim nekoliko teorije pri Manuelu Castellsu) potujejo od sifona do sifona in iščejo ljudi, sposobne razumeti svet, ki ga poskušajo ustvariti (in se jim bodo morda pridružili) – ni nujno idealna, vendar jo Scimone vzpostavlja tako, da lahko postane boljša od »naše«, ki ta čas obstaja zgoraj. Vendar ji že zmanjkuje zraka: vprašanje je, ali je mogoče dovolj hitro osvoboditi dovolj ljudi, ki se bodo uprli. Vprašanje kritične mase je pri *Dol*, če besedilo pogledamo z nekaj distance in v sklopu tako drugih Scimonejevih del kakor tudi sveta, v katerem je nastalo, pravzaprav ključno. V nasprotju z njegovimi deli, ki so že bila uprizorjena na slovenskih odrih, je svet, ki ga avtor ustvari v igri *Dol*, brez stroge hierarhične strukture, ki jo je treba premagati. *Dol* je iz leta 2012, kar pomeni, da je bilo besedilo ustvarjeno v času, ko so šle svetovne družbe skozi precejšnje spremembe: prepletenost struktur moči je končno dobila svoj odgovor v organizaciji množičnih družbenih gibanj, ki so se sprožala in organizirala bolj kot odgovor na posamezne probleme in ne toliko kot odgovor na ideološke hierarhije. To se je zgodilo s pomočjo milenijske generacije, ki ji mnogi (in pogosto) očitajo pasivnost, nezainteresiranost in narcizem, vendar se je v zadnjih desetih letih večkrat pokazalo, da so mladi še vedno v osrčju teženj po spremembah in napredku, le način njihovega delo-

vanja se je spremenil in ga starejše generacije težje prepoznajo.

Dialog med očetom – predstavnikom generacije, ki je vajena strogo hierarhičnega sveta, v katerem so se razmere vsaj objektivno neprestano izboljševale – in sinom, ki kot brezposeln (ali prekerec) dobro ve, da v svetu, ki so ga slepo pomagali ustvarjati starši, ni več mogoče preživeti, natančno posname konflikt med starim in novim dojemanjem tem, ki se prepletata skozi celotno besedilo in ki sta ključni tudi v civilnodružbenih gibanjih, ki so se razvila v zadnjih desetih letih – ti dve temi sta spoznanje in upor.

Tako Scimone skupino ljudi, ki – predvidevamo pač – hodijo od sekreta do sekreta in nabirajo somišljenike, da bi prišli do kritične mase, ki bi si vzela toliko zraka, kolikor ga potrebuje, sestavi iz posameznikov, ki bi jih v preteklosti le s težavo spravili skupaj. Zavestno ali ne je pokazal na morda ključno značilnost pripadnikov milenijske generacije in njenih somišljenikov: mnogo bolj so pripravljeni sodelovati prek meja, ki so jih začrtale ideološke delitve.

Zato je tudi mogoče, da se v istem stranišču znajdejo pripadnik izgubljene generacije, pripadnik strukture moči in žrtev zlorabe, ki jo je ta ista struktura izvedla in prikrila. Če seganja prek ideoloških delitev ne bi bilo, tudi pogum in moč, ki ju pokaže Scimonejev mežnar, ne bi bila mogoča. In brez upora najponižnejšega med njimi ne bi bilo spoznanja za očeta. Brez spoznanja se ne bi povečevala kritična masa potencialnih upornikov – in v nehierarhičnih civilnodružbenih gibanjih je kritična masa ključna. Mnogo jih je še tam spodaj, dopovedujejo sin, don Karlo in mežnar očetu, ki se mora odločiti, ali se jim bo pridružil, ampak zraka zmanjkuje. Moč upora, ki se organizira okoli problemov in ne okoli ideologije, je hkrati tudi njegova pomanjkljivost: ko problem izgine – ali ko postane jasno, da ne bo izginil – upor izgubi zagon in množica, ki se je angažirala v njem, razpade. Zato je treba delovati hitro in silovito. Zato je treba hoditi od sekreta do sekreta in pridobivati somišljenike. Zato je treba sporočati, da so klice etične države povsod, le okna je treba odpreti in prisluhniti. Scimonejevo »podzemlje« je sicer smrdljivo, vendar veliko svetlejše, enakopravnejše in bolj optimistično od distopičnih svetov, ki sem jih omenjala v začetku, morda

pa tudi bolj od sveta, v katerem živimo. Da bi se očistili in osvobodili, se v to podzemlje pač moramo spustiti – in potegniti vodo za seboj.

Scimone je dramatik, ki velja tako za naslednika dramatikov absurda, Pinterja in Becketta, kakor tudi za žlahtnega nadaljevalca tradicije sodobne italijanske dramatike: že njegova življenjska pot ga je popeljala v tri dele države, v katerih so ustvarjali trije veliki dramatik minulega stoletja – Luigi Pirandello na jugu, Eduardo De Filippo v osrednji Italiji in Dario Fo na severu. Svetovi, ki jih gradi v svojih besedilih, so preplet vsega tega. Kratke replike, na videz nesmiselna ponavljanja, namerna odsotnost vsake psihologije, humor in liki, ki so na prvi pogled izpraznjeni, vendar so z vsako repliko in dejanjem manj stereotipni in bolj arhetipski, ustvarjajo besedila, ki vprašanja sprožajo, četudi nanje ne odgovarjajo.

Ali torej kdaj pomislite na ljudi, ki živijo pod nami?

MARKO SOSIČ

Dol
Iz dnevnika

2016

Februar–marec

... zaključujem montažo filma. Sprašujem se, ali se bodo moja vprašanja, ki jih zastavljam v filmu, dotaknila slovenskih gledalcev. Nekaterih že. Verjetno. Sprašujem se, kako dolgo se me držijo nekatera etična vprašanja človekove odgovornosti, ki je ne nazadnje tudi moja. Vprašanja solidarnosti, empatije, vprašanja o človekovem dostojanstvu, o iskanju poti, ki naj bi privedla do upora tistih, ki jim je bilo odvzeto dostojanstvo.

Nisem še opravil s to zadevo.

Skušam razumeti, ali bom v naslednjem proznem delu znova obravnaval pričujoče teme, a slutim, da bo skoraj nujno. Morda zato, da tako dokončno operem svojo vest? Ne bo šlo tako zlahka. Morda pa je najbolje, da vse to pranje in žehtanje vesti spravim nekam v zatišje. Morda moram počakati, da se v meni in zunaj mene zgodi še kaj, kar me bo pognalo, da se dokopljem do priznanja svojih laži in do resnice.

... Marinka P. me povabi režirat v Kranj. Nadomestiti moram Igorja P., ki je moral odpovedati režijo. Razveselim se možnosti, da bi delal v Prešernovem gledališču, ki ga izjemno cenim. Marinka me sprašuje, ali bi bil pripravljen režirati dramski tekst italijanskega avtorja Spira Scimoneja. Pripovedujem ji o tekstu Dol, pa tudi njegov zadnji tekst Amore (Ljubezem) ji omenim, čeprav se v isti sapi bojim, da ga Scimone ne bo dal iz rok. Poznam ga zelo dobro. Dokler svoj tekst uprizarja s svojo skupino v Italiji ali v tujini, ne daje uprizoritvenih pravic. Pokličem ga. Tako je, kot sem si mislil. Z Marinko se domeniva za Giù (Dol), ki naj bi ga tudi sam prevedel in ga lahko uprizorimo. Zaradi vsebinskih razsežnosti teksta se moja refleksija o tem, kako dolgo se bom še ukvarjal z vprašanji odgovornosti, dostojanstva, spoznanj, upora, v trenutku razblini. S temi vprašanji se moram ukvarjati takoj. Zdaj.

... nimam še veliko prevajalskih izkušenj. V resnici zelo malo. Do zdaj sem prevedel nekaj proznih del in dve dramski besedili. Iz italijanščine. V Sloveniji obstaja kar nekaj izjemnih prevajalcev iz tega jezika, čeprav jih je bolj malo, ki se vrhunsko ukvarjajo z dramsko pisavo, ki je absolutno specifična. Hvaležen sem Marinki za to izkušnjo.

... pričnem prevajati ...

... »Giù« v italijanskem jeziku pomeni dol ali spodaj. Lahko bi dal tekstu naslov Spodaj, a naposled si postavim dve vprašanji: *Kje smo?* Kot civilizacija, kot človeštvo namreč. In: *Kam tonemo?* Izberem drugo vprašanje in naslovim delo z Dol.

April

... z Marinko preverjava prevod, ki sem ga ponekod namenoma pustil nedorečenega, in ona mi pomaga pri dokončnih odločitvah. Pri eni stvari je kategorična. Očetu se na tem koncu Slovenije reče *fotr*. Teksta se vse bolj veselim, pripravljam prvo različico zasedbe, ki jo bom predebatiral z Marinko.

... delam na tekstu, ki je namenjen za italijansko tržaško gledališče in za SSG Trst. *Grozljiva lepota (Paurosa bellezza)*. Še vedno zbiram gradivo, berem, si zapisujem. V tekstu obravnavam misli, življenje in smrt treh tržaških alpinistov. Že nekaj časa se me drži ta tema. Kakor da se nenadoma vračam v svojo zgodnjo mladost, ko so bile gore moj drugi, vzporedni svet ...

... organiziram selitev knjig v novo hišo. Človeška veriga, ki jo sestavljajo prijatelji in znanci. Ob dotiku knjig se sprošča posebna energija, ki zbližuje ljudi.

Maj

... grem na literarno turnejo v Francijo. Pariz, Saint-Étienne, Lyon. Zdenka Š., moja založnica in prevajalka, vse imenitno organizira. Obiščem Manejevo hišo in njegov atelje. Njegov Vrt, prečudovit – kakor da moram napisati to besedo z veliko začetnico.

... dogajanje z zavrnitvijo peščice mladih pribežnikov v Kranju. Novica obide vso Italijo. Za trenutek me je sram za tiste, ki so to storili, in mene osebno je tudi sram zanje ...

Junij

... v Trstu zmaga desna sredina na tržaških občinskih volitvah. Po petletnem vzponu mesta in normalizaciji sožitja različnih narodnosti se v Trst očitno vračajo sence, ki predstavljajo za mesto veliko nazadovanje. Prvi ukrepi, ki jih nova oblast izvede, so: dobesedno čiščenje mesta. Klošarjem poberejo kartone, na katerih spijo, in odeje, s katerimi se pokrivajo. Tako, kot so to storili v njihovem prejšnjem mandatu, ko so v nekem parku požagali vse klopce, na katerih so spali klošarji. Izvaja se protiemigrantska politika. Odstranjujejo se zastave, ki izpričujejo solidarnost z žrtvami kriminala in terorizma. Nenadoma mislim, da sem se vrnil trideset let nazaj, ko je tržaška politika delovala tako, da bi Trstu zaprla vsa vrata možnega duhovnega in ekonomskega razvoja. Ko bi bil mlajši, bi to mesto nemudoma zapustil.

... z Marinko oblikujeva zasedbo za Dol. Mislim, da je zdaj idealna, močno se veselim dela z vsemi štirimi igralci, Aljošo, Borutom, Miho in Petrom. Vesel sem, da bo delal tudi Leo K., pa Peter in Stefano. In Barbara.

Oktober- November

... umrl Dario Fo.

... pričnemo z vajami. Vzdušje je dobro. Ponosen sem, da lahko s tem tekstom spregovorimo o stanju človekovega duha doma in v svetu, da na nek način, skupaj z gledališčem, izrazim svoj upor do sveta, v katerem prevladuje med drugim strašna nepismenost vsakršne vrste. In nepismenost je prostor manipulacije in populizmov, nasilja in novega fašizma. In seveda nisem jaz tisti, ki je to odkril.

... in vendar verjamem v možnost novega upora do ustroja pričujočega sveta, tako kakor na nek način verjamejo liki v Scimonejevem tekstu, verjamem v potrebo po novi utopiji ... Globoko verjamem, da se bo človek vendarle streznil, prav zaradi vsega, kar je še človeškega v njem. Verjamem, da se bo rodila nova civilizacija, ker je ta že na samem koncu ... Naivno je vse to, a verjamem v novo človekovo renesanso, magari če bo treba znova v ilegalo. In takrat se bo vedelo, kot se je vedelo tedaj, kdo je na pravi strani ... Naivno, zelo naivno, a taka je misel.

... nekaj pa še upam, in to je, da bi nikdar več ne slišal, kako neki Slovenec govori, in to na javni televiziji, kako bi se moral slovenski narod opravičiti Italijanom, ker jih je slabo sprejel, ko so zasedli slovenska ozemlja z Ljubljano na čelu ... In ne, kako bi se nam morali Italijani opravičiti za dvajsetletno obdobje fašizma.

... upam, da bom imel še razloge, da bom spoštoval svoj narod.

... potres močno prizadel srednjo Italijo. Moram poklicat Susanno T., da vidim, kako je z njo ... Da ne bom čez nekaj let spet pisal proze, s katero si bom pral svojo vest. Dejanja so pogosto pomembnejša od vsega ostalega. In ni res, da so politiki vsi enaki. Ni res. Eni preprosto nimajo civilne zavesti. Drugi jo imajo. Mislim,

da je civilna zavest bistvenega pomena. Tudi v Sloveniji, kjer jo velikokrat močno in zaskrbljujoče primanjkuje ...

... vaje potekajo dobro. Z Barbaro in igralci ugotavljamo, kako imamo v tekstu v resnici opravka tako z arhetipi kot s tipi. Izrekanje misli, odnosi med liki so pri Scimoneju posebni. Ne gre za psihologijo, v tem našem primeru prav res ne, temveč za stališča, misli, spoznanja.

... z veliko mero tenkočutnosti igralci oblikujejo svoje »arhetipe«. Samo en lik je realističen v tem nadrealističnem in absurdnem tekstu. Oče.

... Aljoša dela izjemno precizno, z mislijo in celim igralskim razponom. Peter prinaša izjemno toplino, kakršen je tudi sam, kljub teži izpraznjenega lika. Zelo težko je oblikovati ta lik, ki se ga Peter loteva na različnih koncih, na vedno zanimiv način. Borut in Miha, vsak v svojem kreativnem postopku, se prefinjeno dopolnjujeta. Lik Sina, ki ga igra Miha, mora po mojem mnenju prinašati svetlobo in zavest o pravičnosti, spoznanje o novi možnosti upora. To dela Miha zelo preprosto in studiozno. Uspeva mu zelo dobro. Pri Borutu, ob dobrem delu, ki ga vnaša v lik, odkrivam tudi novega človeka, človeka, ki ga nisem poznal, česar se razveselim.

... ogledujem si predstave, ki so nastale v produkciji tega gledališča. Podsvet, Pred upokojitvijo. Izjemna dela.

... Alen J. režira za Prešernovo gledališče drugo predstavo. Vaje imajo v Škrlovcu, v stolpu, ob katerem je Layerjeva hiša, v kateri imam garsonjero in pišem pričujoče besede. Z Alenom se dogovarjava, da bi nek večer najini ekipi končali vajo pol ure prej in šli skupaj na pijačo. Morda nam uspe. Morda pa ne.

... premine Mirjamin mož. Zelo mi je žal zanjo, ki jo poznam že veliko let in cenim njeno delo.

... z Marinko se po naključju srečava na kosilu. Govoriva o veri in najinem otroštvu, ki se v nečem ujema. Oba sva imela močno prisotno katoliško vzgojo in obema je predstavljal ritual maše prvo obliko teatra. Jaz sem potem nekaj časa »maševal« doma in svojo sosedo hranil s hostijami, ki sem jih oblikoval iz sredice kruha. Marinka pa je sanjala angele, kako jo odnašajo s sabo v nebo ... Kako te doktrina, ki jo dobivaš v otroštvu, lahko zaznamuje ... če se je ne rešiš. Marinka je s tem opravila. Jaz še nisem prepričan, ali je s tem povsem zaključeno.

... Borut me povabi na kavo. Pripoveduje mi o svojem življenju. Hvaležen sem mu.

... na ameriških volitvah zmaga Trump. Ne morem verjeti. Govorice se širijo, da je to manjše zlo, kakor če bi zmagala Hillary Clinton. Če je to tako, potem smo kot ljudje in civilizacija resnično na koncu naše poti, si mislim ... Ne vem še, do kdaj bomo kot civilizacija zdržali ...

... z Marinko in Mirjam na kosilu. Ob sv. Martinu ... zelo prijetno.

... vse, kar se v teatru lepega zgodi, je treba čim prej pozabiti in delati naprej še z večjo pozornostjo, kajti lahko se vse v trenutku spremeni ... Igralci so vse boljši in boljši ... res sem vesel, da delam z njimi. Vesel sem Barbare na vajah, vesel sem rituala, ko se pred vajo dobimo v Borutovi garderobi in pijemo kavo, ki jo pripravi odlična šepetalka Judita. Čez par dni gostuje gledališče v Tuzli. V tistem času se odpravljam v Francijo, točneje v Tours, na predstavitev prevoda svojega romana.

... gledališče deluje zelo dobro. Morda ni vse zlato, kar se sveti, vendar taka je v meni podoba tega teatra in nič drugačna, za zdaj.

... Trump potrdil svojo namero, da zgradi zid na meji z Mehiko.

... v bližini mojega tržaškega bivališča na Opčinah so naselili begunce iz Afganistana. Srečujem jih, ko se odpravljam na sprehod po gmajni, ki ni daleč. Pozdravljam jih. Dvorišče pred njihovo hišo so diskretno spremenili v njihovo pokrajino. Naselili so tudi par ovc. Tudi istrski begunci, ki so prišli v Trst v petdesetih letih, so skušali obnoviti pred svojimi domovi istrsko pokrajino, istrski vrt, kakršnega so imeli pred svojo hišo, preden so odšli iz tedanje Jugoslavije. Morda samo dva kvadratna metra zemlje, na kateri so rasla sadna drevesa, na kateri je rasla zelenjava, na kateri se je ohranjal spomin.

... brez spomina smo nesmiselni. Tudi gmajna ima spomin, tudi drevesa imajo spomin ... Pa brez mistike, lepo prosim. Edino človek nima več spomina? Kako strašna misel, da bi se lahko znova ponovilo zlo, ki ga je človek zagrešil v dvajsetem stoletju ... Storit je treba vse, da se ohrani spomin.

Danes skrajšali vajo in šli na pijačo. Vsi. To sem pogrešal ... Jutri nadaljujemo.

Danes berem, da so v tržaškem občinskem pravilniku določili, da bo vsakdo, ki bo klošarju dal miloščino prejel globo v višini tristo evrov.

Neofašizem.

Miha Rodman, Aljoša Ternovšek, Peter Musevski

Prvič
v Prešernovem
gledališču

Marko Sosič

Marko Sosič je v Trstu rojeni režiser in pisatelj. Šolal se je v Trstu in na Akademiji za gledališko in filmsko umetnost v Zagrebu. Več let je bil zaposlen kot umetniški vodja v SSG Trst in SNG Nova Gorica. Režiral je v gledališčih v Trstu, Ljubljani in Rimu ter za televizijo. Doslej je napisal štiri romane in dve zbirki kratkih zgodb: *Balerina, Balerina, Tito, amor mijo, Ki od daleč prihajaš v mojo bližino, Kratki roman o snegu in ljubezni, Rosa na steklu, Iz zemlje in sanj*. Za svoja dela je bil večkrat nagrajen. Slovenski center P.E.N. je njegov roman *Balerina, Balerina* leta 2007 predlagal za mednarodno nagrado Strega Europeo. Pred kratkim je po svoji noveli posnel tudi svoj celovečerni prvenec, *Komedija solz*.

Marku Sosiču je dramatika Spira Scimoneja blizu, saj je leta 2010

v ljubljanski Drami režiral *Kuverta*, v SSG Trst pa leta 2013 uprizoritev *Dvorišče, Koli*. Tokrat se z avtorjem ni »spoprijel« samo kot režiser, ampak tudi kot prevajalec.

THOMAS BERNHARD

Pred upokojitvijo

Kritik časopisa The Guardian
Andrew Haydon si je predstavo
Prešernovega gledališča Kranj
ogledal 21. oktobra 2016
na 51. Borštnikovem srečanju
v Mariboru in o njej objavil
izvrstno kritiko v svojem blogu
Postcards From the Gods.

Pred upokojitvijo Thomasa Bernharda je **fantastična** igra. Strupena in ostra je, kakor se ne spomnim, da bi bila katera druga, ki sem jo kdaj videl. In zagotovo je njena vsebina ostrejša kakor vsebina večine drugih iger. Napisana leta 1979 je nekakšen brutalen izliv sovraštva o avstrijski nepriznani, nepreizpraševani, nepredelani nacistični preteklosti.

Začne se s Claro¹ in Vero, ki sedita v dnevni sobi. Clara govori, Vera sedi v invalidskem vozičku, Clara jo opiše kot gluho in nemo. Zdi se, da Vera sliši Claro in ji tudi odgovarja. Nejasno je, ali se to res dogaja ali pa je igra – ne-igra. (Pozneje se nakaže možnost, da Vera »igra vlogo« – a je spet dvoumno, če to pomeni dejansko, ali [je] zdaj *zares* gluha in nema v svetu igre in simbolično v njihovih življenjih.) Pogovarjata se o Rudolfu Höllerju (Borut Veselko). Hitro postane jasno, da je Höller neskesan nekdanji komandant koncentracijskega taborišča, ki nocoj praznuje Himmlerjev rojstni dan; vaja, ki vključuje to, da si nadene svojo popolno esesovsko uniformo.

Kakor Kroetzova *Glasba po željah* iz leta 1971 v drugem delu festi-

¹ Pri zapisu je prišlo do napake: Vera je tista, ki govori o nemi in gluhi služkinji, Clara jo posluša (op. ur.).

vala igra zdaj do določene mere deluje kot zgodovinski dokument. Leta 1979 pa je morala biti dinamit, saj so taki ljudje dejansko obstajali, morda so si njeno premiero celo ogledali sedeči poleg vas v gledališču.

Pri tej postavitvi pa je fascinantno, depresivno in vznemirljivo to, da – kljub stiliziranim lasuljam in tapetam iz sedemdesetih – še vedno jasno in rezko odmeva od rastočega ali celo glasnejšega vnovičnega vzpona skrajno desničarskih strank po vsej Evropi. Sediš takole sredi Maribora, v Sloveniji, lepo pospravljen tik ob avstrijski meji in veš (celo če si Anglež), da se ne moreš distancirati od teh zločinov. In tudi igra to ve. Cela stvar je, v bistvu, prav v tolikšni meri prikazovanje sodobne postbrexitovske Britanije, kakor je prikazovanje Avstrije ali Nemčije. Ne strinjam se s teorijo, da vas zgodovinski kostumi in/ali druga država nekako »odvežejo odgovornosti«. Če sploh kaj – in ne želim se spuščati v Goodwinov zakon – če lahko primerjate stanje, v katerem je zdaj vaša država, z bivšimi nacisti v Avstriji, potem je to diametralno nasprotje od »odveze«. To je najbolj nujno potrebna in sodobna igra, kar sem jih videl letos.

Prav tako k temu pripomore, da je predstava Mateje Kolečnik svojevrstna perfekcija. Na eni strani gre za neke vrste wilsonovski plaz

tikov in stiliziranega trzanja, hkrati pa jasnosti in neposrednosti resničnega nasilja. [Povedali so mi, da so vse njene predstave videti enako in delujejo enako, ampak: a) nikoli prej še nisem nobene videl, b) ne moti me, če ima režiser svoj slog, zato dobi vse točke za to, kar se mi zdi, da je bila ena od najbolj osupljivo dobro izvedenih predstav v Sloveniji.] Oblikovanje Mojce Kocbek Vimos – odžagan kot sobe, ki se nekako dviguje z malega odra SNG (podobno kot v gledališču Royal Court) – je prav tako briljanten in v popolnosti ga dopolnjujejo kostumi Alana Hranitelja in luč Bojana Hudernika (večinoma en sam velikanski reflektor, usmerjen naravnost v sredino sobe z desne strani parterja – briljantno!).

Igra ne prinaša ganljive ali katarzične resolucije. Bolj vam v naročje izprazni golido dreka in vas prisili, da premišlujete o njem. To je igra, ki bi se prelepo – mislim – vključila v nov režim gledališča Gate (in Kristus, prelepo bi spadala, v HOME, saj veste, na kaj namigujem), ampak, ja ... Mogoče sem v svojem navdušenju igri odžagal kakšne robove in nianse, ampak to je prvi Bernhardov komad, ki sem ga zares *dojel*, in zdaj hočem, da ga vsi vidijo.

NAGRADA NA FESTIVALU EVROPSKEGA TEATRA TUZLA BORUTU VESELKU

Borut Veselko je na 1. Festivalu evropskega teatra Tuzla prejel nagrado za najboljšo moško vlogo, in sicer za vlogo **Svetega Tadeja** v predstavi ***Mrtvec pride po ljubico*** Svetlane Makarovič v režiji Jerneja Lorencija.

Iz obrazložitve:

Borut Veselko je z igralskimi postopki brechtovskega gledališča ter skozi presenetljiv odrski šarm in igrivost utelesil neobičajno osebnost in podobo Svetega Tadeja.

Čestitamo!

Javni zavod Prešernovo gledališče Kranj
Glavni trg 6, 4000 Kranj
Telefon: +386 (0)4 280 49 00
Faks: +386 (0)4 280 49 10
E-pošta: pgk@pgk.si
www.pgk.si

Blagajna: +386 (0)4 20 10 200,
blagajna@pgk.si

Blagajna je odprta od ponedeljka do petka
od 10.00 do 12.00, ob sobotah od 9.00
do 10.30 ter uro pred pričetkom predstav.

O morebitnih spremembah programa
vas bomo obvestili v dnevnem časopisju,
po elektronski pošti ali na spletni strani
Prešernovega gledališča Kranj.

Direktorica:

Mirjam Drnovšček, +386 (0)4 280 49 00,
mirjam.drnovscek@pgk.si

Dramaturginja in vodja umetniškega oddelka:

Marinka Poštrak, +386 (0)4 280 49 16,
marinka.postrak@pgk.si

Marketing in odnosi z javnostjo:

Milan Golob, +386 (0)4 280 49 18,
info@pgk.si

Koordinator programa in organizator kulturnih prireditev:

Robert Kavčič, +386 (0)4 280 49 13,
robert.kavcic@pgk.si

Računovodkinja:

Anja Pohlin, +386 (0)4 280 49 15,
anja.pohlin@pgk.si

Tehnični vodja:

mag. Igor Berginc, +386 (0)4 280 49 30,
igor.berginc@pgk.si

Poslovna sekretarka:

Gaja Kryštufek Gostiša, +386 (0)4 280 49 00,
pgk@pgk.si

Blagajničarka:

Damijana Bidar, +386 (0)4 20 10 200,
blagajna@pgk.si

Oblikovalec maske in frizer: Matej Pajntar

Garderoberka: Bojana Fornazarič

Inspicient: Ciril Roblek

Inspicient in odrski delavec: Jošt Cvikl

Lučni mojster: Bojan Hudernik

Tonski mojster: Robert Obed

Mizarja in odrska tehnika:

Robert Rajgelj, Simon Markelj

Oskrbnik: Boštjan Marčun

Čistilka: Bojana Bajželj

Igralski ansambel:

Vesna Jevnikar, Peter Musevski,
Vesna Pernarčič, Darja Reichman,
Barbara Ribnikar, Miha Rodman,
Blaž Setnikar, Vesna Slapar,
Aljoša Ternovšek, Borut Veselko

Svet zavoda:

Stanislav Boštjančič (*predsednik*),
Joško Koporec, Alenka Primožič,
Darja Reichman, Drago Štefe

Strokovni svet:

Alenka Bole Vrabec (*predsednica*),
Alen Jelen, Darja Reichman, Marko Sosič,
Borut Veselko

Gledališki list javnega zavoda

Prešernovo gledališče Kranj

Sezona 2016/17, uprizoritev 4

Zanj: Mirjam Drnovšček

Odgovorna urednica: Marinka Poštrak

To številko uredili: Marinka Poštrak
in Barbara Skubic

Lektorica: Barbara Rogelj

Fotografije z vaje: Željko Stevanic

Fotografija str. 28: Luca Quaia

Oblikovanje: Studio Kruh (Gašper Uršič,
Anže Jesenovec, Gregor Makovec)

Tisk: Peter Oman

Naklada: 1000 izvodov

Kranj, Slovenija, december 2016

Prešernovo gledališče Kranj

Program gledališča financirata

Za pomoč se zahvaljujemo

Medijski partnerji

Gorenjski Glas

Ostali

